

**απαντήσεις ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ  
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ**

◆ **ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ** ◆

1. Με αυτά λοιπόν τα μέσα εφοδιασμένοι στην αρχή οι άνθρωποι κατοικούσαν διασκορπισμένοι, επομένως δεν υπήρχαν πόλεις· καταστρέφονταν (ή: αφανίζονταν) λοιπόν από τα θηρία, επειδή από κάθε άποψη ήταν λιγότερο δυνατοί από αυτά, και οι τεχνικές γνώσεις τους βοηθούσαν βέβαια ικανοποιητικά για (να βρίσκουν) τροφή, στον πόλεμο όμως με τα θηρία (ήταν) ανεπαρκής - γιατί δεν είχαν ακόμη την πολιτική τέχνη (δηλ. την τέχνη για την οργάνωση πολιτείας), της οποίας μέρος (είναι) η πολεμική· επιδίωκαν επομένως να συγκεντρώνονται (ή: να μαζεύονται πολλοί) και να σώζονται χτίζοντας πόλεις· όποτε λοιπόν αθροίζονταν, αδικούσαν ο ένας τον άλλο, επειδή πράγματι δεν είχαν την πολιτική τέχνη, με αποτέλεσμα να αρχίσουν πάλι να αφανίζονται, καθώς σκορπίζονταν εδώ κι εκεί.

**Μονάδες 10**

2. Εφόσον ο άνθρωπος, μόνος από όλα τα ζώα, διαθέτει τα δύο πολύτιμα αντισταθμιστικά δώρα (έντεχνον σοφίαν σὺν πυρί) των θεών με την παρέμβαση του Τιτάνα Προμηθέα, αποκτά ένα είδος **εκλεκτικής συγγένειας** - όχι βέβαια λόγω καταγωγής - μαζί τους, χωρίς βέβαια να εξομοιώνεται με αυτούς. Ειδικά για τη **φωτιά** επικρατούσε η αντίληψη ότι αποτελεί αποκλειστικό κτήμα των θεών και ένα από τα μυστικά της δύναμής τους, με δεδομένη την τόσο ευεργετική χρήση της (θέρμανση - ζωογόνο φως του ηλίου), την καταλυτικά μεταμορφωτική δύναμή της (έλαση μετάλλων - καταστροφικό πέρασμά της), αλλά και το μυστηριώδη τρόπο με τον οποίο ενσκήπτει από τα ηφαίστεια και τους κεραυνούς. Επομένως, η κατοχή αυτού του δυναμογόνου φυσικού στοιχείου από τον άνθρωπο τον καθιστά «συγγενή του θείου». Με τα πολύτιμα αυτά δώρα ο άνθρωπος **υπερέχει** έναντι όλων των άλλων έμβιων όντων (ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ του Πρωταγόρα), αφού με τη **σύζευξη νοητικής ικανότητας και πρακτικής δραστηριότητας** συστηματικά και βαθιά γνωρίζει τα πράγματα· η γνώση αυτή εξωτερικεύεται, συγκεκριμενοποιείται και αξιοποιείται σε κατασκευαστικές επιδόσεις. Έτσι, ο άνθρωπος, μόνος απ' όλα τα όντα, αναδεικνύεται κατασκευαστής και δημιουργός (homo faber = άνθρωπος-τέκτων), δημιουργεί δηλαδή τεχνικό πολιτισμό και μεταβάλλει την όψη της φύσης. Και δεν ικανοποιεί μόνον τις υλικές ανάγκες του, αλλά και δημιουργεί θρησκεία, γλώσσα και πολιτικά οργανωμένες κοινωνίες (με την παρέμβαση του Δία).

Το πρώτο από τα επιτεύγματα του ανθρώπου μετά τα δώρα του Προμηθέα είναι η πίστη στους θεούς, η **ανάπτυξη θρησκευτικού**

**συναισθήματος.** Η συγκεκριμένη αναφορά στο θρησκευτικό στοιχείο δείχνει να έρχεται σε **αντίθεση** με τον αγνωστικισμό που διέκρινε τον Πρωταγόρα (δηλαδή την άγνοια για την ύπαρξη ή μη των θεών). Αυτό που ισχύει όμως στην πραγματικότητα είναι πως ο ίδιος ο Πρωταγόρας, κατά πάσα πιθανότητα, αναγνώριζε ότι η λατρεία προσιδιάζει στον άνθρωπο και ίσως είναι κάτι απαραίτητο, χωρίς όμως να παίρνει θέση σχετικά με την ύπαρξη του αντικειμένου αυτής της λατρείας. Εξάλλου, για άλλη μια φορά δεν υπάρχει άρθρο πριν από το θεϊκό στοιχείο· επομένως, δεν γίνεται αναφορά στους συγκεκριμένους θεούς. Επιπλέον, ο άνθρωπος αισθάνεται την ανάγκη να επικοινωνήσει και να ευχαριστήσει τους θεούς, αφού μόνον αυτός απ' όλα τα όντα έχει μερίδιο στη θεϊκή φύση (με τα κλεμμένα δώρα) μετά από θεϊκή παρέμβαση (ευεργετική δωρεά του Προμηθέα). Έτσι, ο σοφιστής διατυπώνει τη θεωρία του για τη γένεση όχι της θρησκείας, αλλά του θρησκευτικού συναισθήματος, χωρίς να παρουσιάζεται αντιφατικός.

#### Μονάδες 15

3. Αρχικά οι άνθρωποι ζουν **διασκορπισμένοι** (*ῥέκον σποράδην*) και αναπτύσσουν πολιτισμό μεταβάλλοντας την όψη της φύσης, καθώς συνδυάζουν τη νοητική ικανότητα με την πρακτική δράση. Ενώ, όμως, καλύπτουν έτσι την έλλειψη φυσικών εφοδίων και υπερέχουν απ' αυτή την άποψη έναντι των άλλων ζώων, δεν διαθέτουν την πολεμική αρετή (*πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἧς μέρος πολεμική*). Κινδυνεύουν λοιπόν από τα άγρια ζώα, αφού είναι άοπλοι και δεν μπορούν να τα αντιμετωπίσουν οργανωμένα, γιατί δεν αρκούν οι τεχνικές γνώσεις για τη σωτηρία τους (*ἢ δημιουργικὴ τέχνη ... πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής*).

Ο φόβος, λοιπόν, και η μειονεκτικότητά τους ἀπέναντι στα θηρία τους αναγκάζουν να συναθροιστούν και να σχηματίσουν **κοινότητες** (*ἐξήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σώζεσθαι κτίζοντες πόλεις*). Μέσα σ' αυτές γλιτώνουν μεν από τα άγρια ζώα, αλλά αρχίζουν τις αδικίες μεταξύ τους, καθώς η συμβίωσή τους δεν βασίζεται σε κανόνες δικαίου (*ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην*). Γι' αυτό κι επιστρέφουν στον αρχικό τρόπο (μοναχικής) ζωής και κατασπαράζονται από τα θηρία (*πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο*). Το ανθρώπινο είδος τελικά κινδυνεύει με **αφανισμό**, επειδή δεν διαθέτει την πολιτική αρετή (την οποία θα αποκτήσει με την παρέμβαση του ίδιου του Δία).

Σύμφωνα με τα παραπάνω ο Πρωταγόρας αποδίδει την **οργάνωση κοινωνιών** σε ἐξωτερικούς λόγους και στην ανάγκη να εξασφαλισθεί η επιβίωση και η προστασία από τα θηρία. πολύ μετά τη δημιουργία και την πολιτισμική ανάπτυξή του ο άνθρωπος αναγκάζεται να σχηματίσει κοινωνίες, για να επιβιώσει από τα δυνατότερα σε σύγκριση με αυτόν ζώα. Άρα, η συγκρότηση των πρώτων κοινωνικών οργανισμών είναι **νόμω**, αποτέλεσμα καταναγκασμού, βιασμός της ανθρώπινης φύσης, προϊόν σύμβασης.

Με τη σοφιστική θεώρηση συμφωνεί και ο Πλάτωνας. Διαφορετικά είναι όμως γι' αυτόν τα αίτια δημιουργίας κοινοτήτων: οι άνθρωποι αδυνατούσαν να καλύπτουν μόνοι τους τις ανάγκες τους και έφτιαξαν πόλεις για να υπάρξει καταμερισμός εργασίας και εξειδίκευση. Μέσα στο σύνολο ο καθένας κάνει πράξη ό,τι μπορεί εκ φύσεως και έχει γι' αυτό κατάλληλα εκπαιδευτεί όχι μόνο για τον ίδιο αλλά για όλους τους άλλους.

#### Μονάδες 15

4. Ο Πρόδικος και ο Ιππίας είναι μάλλον γελοιογραφικά σχεδιασμένοι. Και οι δύο παρουσιάζονται ως επιδεικτικά πολυμαθείς, ο πρώτος μανιακός με τους ορισμούς των εννοιών (πράγμα για το οποίο εισπράττει τα ειρωνικά σχόλια του Σωκράτη), ο δεύτερος μεγαλόστομος και ρητορικός. Θα έλεγε κανείς πως όλο το αντισοφιστικό πάθος του Πλάτωνα ξεσπά στην περιγραφή της ρηχότητας και της μεγαλομανίας αυτών των δύο. Ο Πρωταγόρας, αντιθέτως, παρουσιάζεται μεν ως αλαζονικός και γεμάτος αυτοπεποίθηση, η σημαντική θέση όμως που ο στοχαστής αυτός κατείχε στην ιστορία της ελληνικής σκέψης δεν υποβαθμίζεται σε καμία περίπτωση. Παρόλο που ο Πλάτωνας τον δείχνει να αγανακτεί με τις συνεχείς ερωτήσεις του Σωκράτη, σε σημείο να θέλει να σταματήσει τη συζήτηση αν ο συνομιλητής του δεν τον αφήσει να αναπτύξει όπως αυτός νομίζει τις απόψεις του, είναι προφανές πως ο πρωταγορικός στοχασμός αντιμετωπίζεται ως άξιος σεβασμού. Γι' αυτό και στην περίπτωση του, η σωκρατική ειρωνεία είναι πολύ διακριτική, ο Σωκράτης δείχνει μάλιστα έναν ειλικρινή σεβασμό προς τις απόψεις του αντιπάλου του.

#### Μονάδες 10

5. α)

- **βωμοὺς** : βασικός, συμβατός, ορειβατικός, παραβατικός, βάσιμος, βαθμολογικός, βέβαιος, διαβητικός ...
- **γῆς** : γήινος, εξωγήινος, γηπεδούχος, γεωργικός, γεωμετρικός, γεωλογικός, αγεωγράφητος, επίγειος, υπόγειος, υπέργειος, εγγειοβελτιωτικός ...
- **τέχνη** : έντεχνος, περίτεχνος, καλλιτεχνικός, συντεχνιακός, τεχνολογικός, αρχιτεκτονικός, άτοκος, έντοκος, πρωτότοκος, ωτόκος, τοκογλυφικός ...
- **σφῆζεσθαι** : σωτήριος, σωστικός, σωματικός, εύσωμος, μικρόσωμος, μεγαλόσωμος ...
- **ἔχοντες** : καχεκτικός, πλεονεκτικός, περιεκτικός, ανθεκτικός, ανεκτικός, απρόσεκτος, νουνεχής, συνεχής, σχετικός, άσχετος, σχεδιαστικός, προσχολικός, ενδοσχολικός, άσχημος, σχηματικός, έξοχος, υπέροχος, ενοχικός, κατοχικός, εποχικός, μετοχικός,

οχυρωματικός, προνομιούχος, ταλαντούχος, ανθρακούχος,  
αλκοολούχος, βιταμινούχος ...

**Μονάδες 5**

- β) 1. *ἐπιχειρῶ* → δ) *ἀναλαμβάνω*  
2. *ἰδρύω* → ζ) *θεμελιῶ*  
3. *ἀδικῶ* → α) *βλάπτω*  
4. *ἀπόλλυμαι* → β) *διαφθείρομαι*  
5. *ἄθροίζομαι* → στ) *συνάγομαι*

**Μονάδες 5**

◆ ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ◆

ΠΛΑΤΩΝΟΣ *Πολιτεία* Α', 330 d-e

1. Αν έλεγα αυτό, είτε αυτός, ίσως δεν θα έπειθα πολλούς. Γιατί μάθε καλά, Σωκράτη, είτε, ότι εισέρχεται σ' αυτόν φόβος και έγνοια γι' αυτά που δεν εισερχόταν προηγουμένως, κάθε φορά που κάποιος βρίσκεται κοντά στο να νομίζει πως θα πεθάνει. Οι μύθοι δηλαδή που λέγονται σε σχέση με όσα συμβαίνουν στον Άδη, ότι δηλαδή πρέπει εκεί να τιμωρηθεί εκείνος που αδίκησε εδώ, παρόλο που περιφρονούνταν μέχρι τότε, τότε πια αναστατώνουν την ψυχή του μήπως (οι μύθοι) είναι αληθινοί· και αυτός ο ίδιος - είτε βέβαια διακρίνει καλά αυτά κάπως περισσότερο εξαιτίας της ασθένειας των γηρατειών είτε και, σα να βρίσκεται ήδη πιο κοντά σε όσους βρίσκονται εκεί (δηλ. στους νεκρούς), γεμίζει λοιπόν από υποψία και φόβο και ξανασκέφτεται πια και εξετάζει αν αδίκησε κάποιον σε κάτι. Όποιος λοιπόν ανακαλύπτει μέσα στη ζωή του πολλές αδικίες και σηκώνεται συχνά από τον ύπνο, όπως ακριβώς (σηκώνονται) τα παιδιά, νιώθει φόβο και ζει με απελπισία· ενώ όποιος δεν καταλογίζει στον εαυτό του καμιά αδικία έχει πάντοτε δίπλα του ελπίδα γλυκιά και καλή σύντροφο στα γηρατεία του, όπως λέει και ο Πίνδαρος.

**Μονάδες 20**

2.

- ἴσθι :** εἰδῶμεν  
**τις :** τινά / ἄττα  
**τελευτήσειν :** τελευτῶεν  
**φροντίς :** φροντίδα  
**διδόναι :** ἐδίδου

στρέφουσιν :	ἔστραφθε
τοῦ γήρωσ :	τῷ γήρω
καθορᾶ :	κάτιδε
οἱ παῖδες :	(ῶ) παῖ
ἠδεῖα :	ἠδίονες / ἠδίους

**Μονάδες 10**

3. α)

**ἀληθεῖς :** κατηγορούμενο στο εννοούμενο «μῦθοι» από το συνδεδειγμένο ρήμα «ῶσιν».

**(ὥσπερ) ὄν :** αιτιολογική μετοχή υποθετικής (ή ψευδούς) αιτιολογίας συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος «αὐτός».

**δείματος :** γενική αντικειμενική στο «μεστός».

**τι :** αιτιατική της αναφοράς (ή: του κατά τι) στο ρήμα «ἠδίκησεν».

**μετὰ ἐλπίδος :** εμπρόθετος προσδιορισμός του τρόπου στο ρήμα «ἔζη».

**Μονάδες 5**

β) Κέφαλος ὄφιο **αὐτὸ οὐκ ἂν πολλοὺς πείσαι** λέγων.

**Μονάδες 2**

γ) ὃ **εἰ λέγοιμι** (απλή σκέψη του λέγοντος)

**Μονάδες 3**

**ΟΡΟΣΗΜΟ ΠΕΙΡΑΙΑ - ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ**

**Σαρμπάνη Ειρήνη**